

Gras is om in te liggen, deel 23

Joep Spronk

Euphorbia esula, helioscopia en peplus.

Eens moet het er van komen. Een 'gras' over die vermaledijde wolfsmelken hebben we nog niet gehad. Buiten de verwarrende kenmerken heb ik nog een goede reden om over deze soorten te beginnen. Er klopt hoegenaamd niets van de verspreidingspatronen in de Atlas van de Nederlandse Flora (ANF) en idem van de Noordbrabantse (ABF) enerzijds en de gegevens van Uw regionale floristen anderzijds. Daarom wordt de lezer opgeroepen hierover informatie te verzamelen. Daarover later meer.

Rond Eindhoven (voor de definitie zie vele voorgaande afleveringen) vinden we vijf soorten uit het geslacht Euphorbia. Die kunnen we met de -beperkte- sleutel op naam brengen. Bijzondere onderdelen van 'wolfsmelken, waaraan in de tabel gerefereerd worden, zijn:

- schutblad: te vinden aan de voet van en in de bloeiwijze;
- randklieren: rondom een deelbloeiwijze geplaatst; zie afbeeldingen.

Sleutel

1a: bladen donkergroen met lichte nerf, kruiswijs, plant 30-100 cm hoog;

E. lathyrus/Kruisbladige wolfsmelk;

1b: bladen lichtgroen, verspreid

2;

2a: vorm van stengelbladen sterk afwijkend van die van schutbladen; de eerste langwerpige - lancetvormige, de laatste eirond

3;

2b: vorm van de stengelbladen gelijk aan die van de schutbladen; beide omgekeerd eirond tot cirkelvormig

4;

3a: schutblad met stekelpunt, stengelblad 4-7 mm breed, plant 30-90 cm hoog; **E. esula/Heksenmelk;**

3b: schutblad met stompe top, stengelblad 2-3 mm breed, plant 15-30 cm hoog;

E. cyparissias/Cipreswolfsmelk;

4a: randklieren met hoorntjes, blad gaafrandig, plant 7-30 cm hoog;

E. peplus/Tuinwolfsmelk;

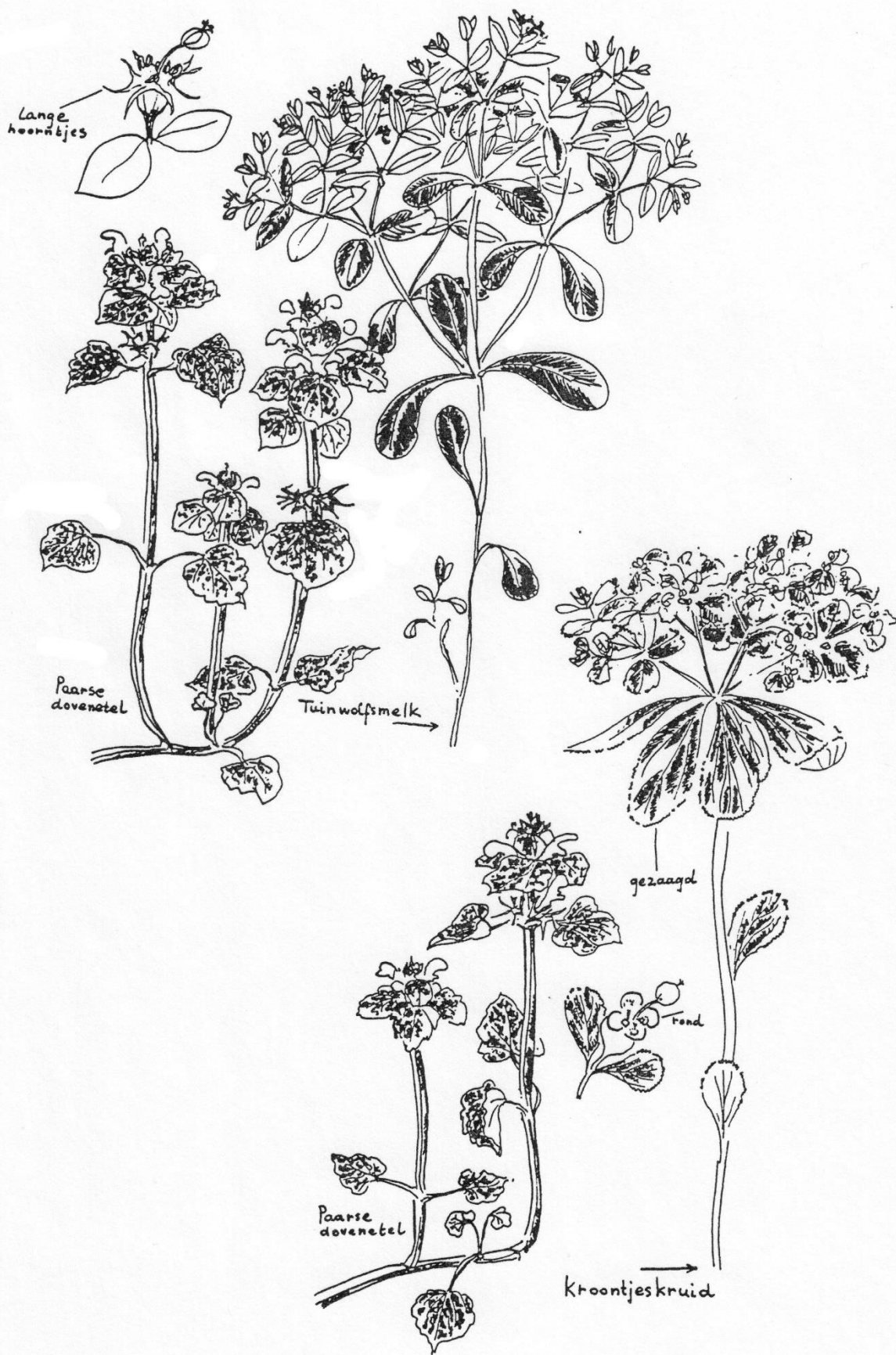
4b: randklieren rond, bladrand getand, plant 5-30 cm hoog;

E. helioscopia/Kroontjeskruid.

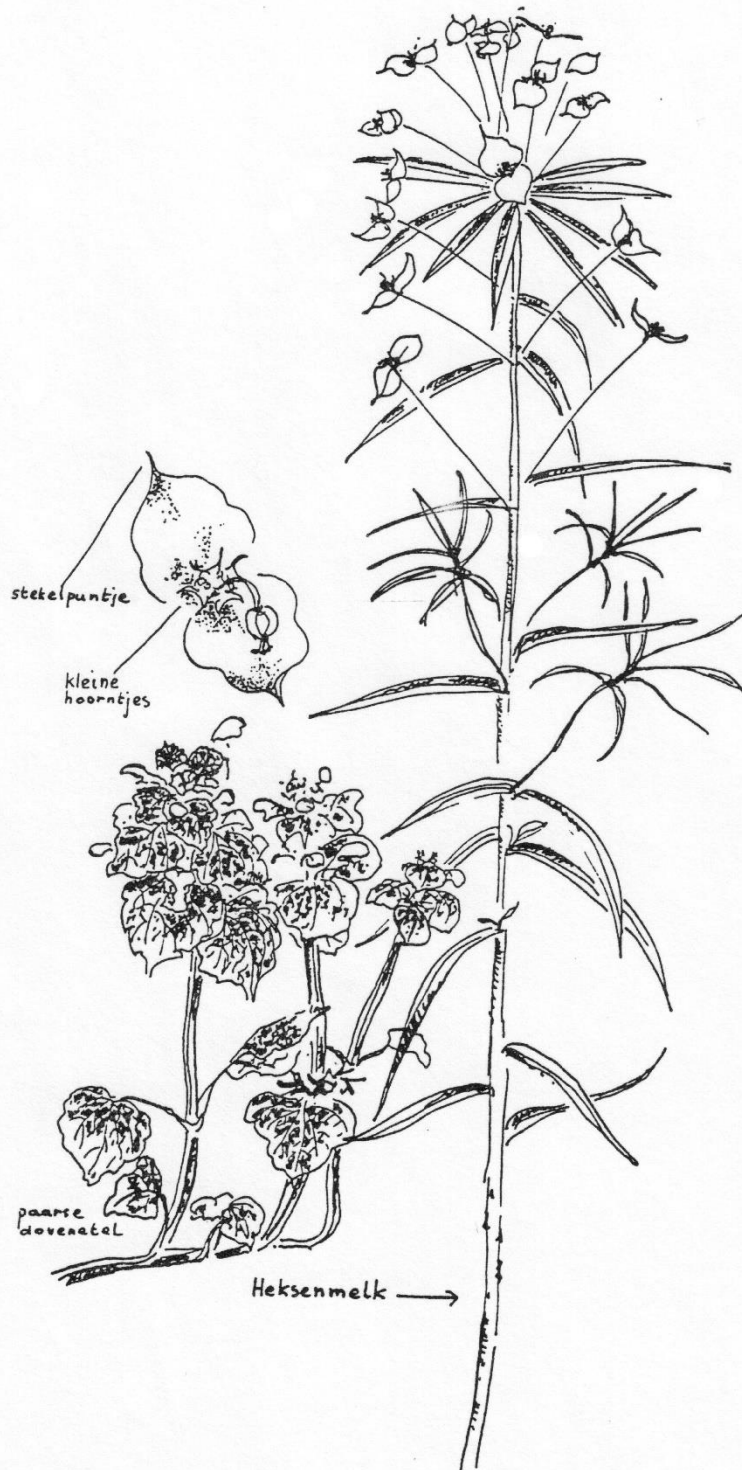
Van deze soorten komt Cipreswolfsmelk in onze omgeving nauwelijks voor, zowel volgens de genoemde atlassen als volgens de gegevens van de werkgroep. Kruisbladige wolfsmelk is meer een aangeplante en verwilderde soort op volkstuinen en begraafplaatsen. De andere drie waar ik het verder over wil hebben komen meer ruderaal voor, dat wil zeggen: op omgewerkte, verstoorde plaatsen. Hierbij valt te denken aan wegbermen, industrieterreinen et cetera. Voor beeldvorming zijn de soorten door Rian Rensen-Bronkhorst geportretteerd. Ter grootte-indikatie is telkens een stengeltje Paarse dovenetel toegevoegd. (fig.1 en fig. 2)

Zoals in de inleiding al aangestipt is, deugt er iets niet in de verspreidingsgegevens van de geselecteerde wolfsmelken. In de gebruikelijke vorm ziet het er uit als in de tabel. Het kaartje geeft een (wat gekompliceerd) beeld van de geografische spreiding van de vondsten die de werkgroep heeft gedaan. (fig. 3)

Figuur 1.

Figuur 2.

Tabel: Frekwentie van de Wolfsmelken rond Eindhoven

Soort	km-blok FWG	atlasblok FWG	atlasblok ANF	atlasblok ABF
Heksenmelk E. esula	18	7	14	15
Kroontjeskruid E. helioscopia	30	15	24	25
Tuinwolfsmelk E. peplus	7	5	25	25
Kruisbladige wolfsmelk E. lathyrus	7	6	0	3
Cipreswolfsmelk E. cyparissias	3	2	1	2

Uiteraard mogen alleen vergelijkbare gegevens voor dat doel gebruikt worden. Daarom zetten we de atlasblokkenkolom van ons eens naast die van de ANF en ABF.

Daaruit blijkt dan dat wij om het even welke van de drie onderhavige Euphorbia's aanzienlijk minder vinden dan vroeger gebruikelijk. Een goede oorzaak is daarvoor niet te geven.

Wat overwegingen:

Weliswaar is de periode waarin opgaven gepubliceerd zijn voor de ANF veel groter (1950 tot 1980) en die van de ABF ruim groter (1970 tot 1987), maar daar staat een intensief inventarisatieprogramma van ons tegenover (minstens 2000 uur veldwerk in de periode 1980 tot 1989). Een gedachte "misschien willen we liever geen wolfsmelken determineren" is door kollega's terecht honend verworpen. We willen immers niets liever dan stechelen en leren.

De mogelijkheid van ernstige achteruitgang wordt door Brabant-kenner bij uitstek, Joost Cools, niet gedeeld. Hierbij moet overigens worden opgemerkt dat hij (ondanks vondsten in 15 atleaseenheden in onze regio) Heksenmelk vrij zeldzaam noemt. Op grond van oude atlasgegevens (die van voor 1950) zou overigens eerder gedacht moeten worden, dat de wolfsmelken zich uitbreiden.

Ook vermindering door verloren gaan van groeiplaatsen is juist niet waar. Het zijn ruderaal soorten en de terreinen waar deze soorten zich op thuis voelen hebben we steeds meer in plaats van steeds minder. Onderzoek in het Rijksherbarium leerde dat daar uit onze omgeving van de wolfsmelken nauwelijks materiaal aanwezig is.

Kortom voor ons blijft een vergelijking van de opgaven van de drie Euphorbia's een puzzle. Dat brengt mij naar de voor de lezer beoogde functie: scheidsrechter.

Eenieder kan zichzelf in die functie benoemen. De functie-omschrijving behelst:

- de wolfsmelkscheidsrechter determineert, noteert en/of verzamelt niet gekweekte wolfsmelken in het gebied tussen Boxtel, Bakel, Maarheeze en Luijksgestel. De notities of exemplaren worden van relevante informatie voorzien: datum, nauwkeurige groeiplaats (lieft koördinaten), vinder en soortnaam.
- na afloop van het seizoen of desgewenst eerder als opslagruimte tekort schiet worden de meldingen c.q. verzamelde planten aangeboden aan een van Uw schrijvertjes.

Schrijver dezes verplicht zich, bij redelijke deelname, den volke kond te doen van de bevindingen. Met dank aan Rian Rensen-Bronkhorst voor de weer mooie platen.

Joep Spronk

Gekombineerd verspreidingskaart van de wolfsmelken rond Eindhoven.

Legenda:

B = Best, S = Son, H = Helmond, N = Nuenen, EHV = Eindhoven, V = Veldhoven, G = Geldrop, H = Heeze, VW = Valkenswaard.

1 = km-blok met Tuinwolfsmelk (*E. peplus*)

2 = km-blok met Kroontjeskruid (*E. helioscopia*)

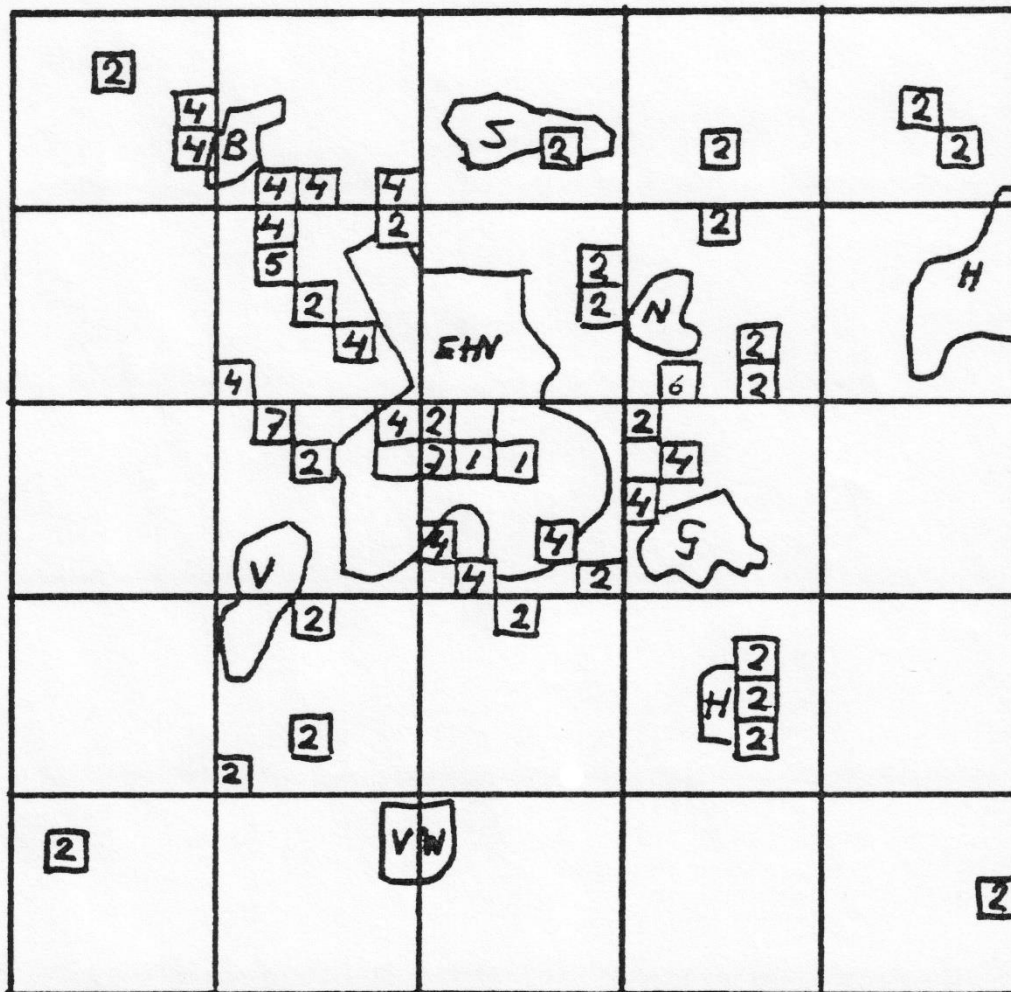
3 = 1 + 2

4 = km-blok met Heksenmelk (*E. esula*)

5 = 1 + 4

6 = 2 + 4

7 = 1 + 2 + 4

Literatuur:

- Cools: Atlas van de Noordbrabantse Flora (1989) Mennema: Plate & Quené-Boterenbrood (red.):
- Atlas van de Nederlandse Flora, deel 2 (1985) v.d. Meijden, Plate & Weeda:
- Atlas van de Nederlandse Flora, deel 3 (1989)
- Rensen (red.): Atlas van de Flora van Eindhoven (in voorbereiding)
- Weeda: Nederlandse oecologische flora, deel 3 (1988).